

JOHN FITZGERALD KENNEDY

POEZIA ȘI PUTEREA

Eseul pe care-l publicăm în traducere românească, mai jos, reproduce, emoționantul discurs rostit de J. F. Kennedy la deschiderea Bibliotecii Frost de la Colegiul Amherst, rezidență, mulți ani, a poetului. Aproape o viață și profunde deosebiri de vederi politice îl separau pe J. F. Kennedy (în vîrstă de 46 de ani) de autorul lui New Hampshire și A Witness Tree, mort la 85 de ani, în 29 ianuarie 1963. Curioasă pentru public, prietenia dintre ei era totuși adevărată, semnificativă îndeosebi pentru cel de-al treizeci și cincilea președinte al S.U.A. După cum se știe, Robert Frost, marele poet al Americii contemporane, a acceptat, în ciuda convingerilor sale politice conservatoare, izolaționiste, invitația de a participa la ceremoniile inaugurării mandatului de președinte al lui J. F. Kennedy, democrat, în cadrul cărora a citit poemul The Gift Outright. Ulterior, în vara lui '62, a primit din partea șefului executivului american obligațiile unei „misiuni de bunăvoință” în Uniunea Sovietică. La rîndul său,

J. F. Kennedy credea că poezia joacă un rol în sănătatea unei societăți, iar în poetul omagiat vedea pe scriitorul american reprezentativ al epocii contemporane.

Eseul acesta, introdus de Sylvia Z. Brodtkin și Elizabeth J. Pearson în antologia lor Modern American Essays (New York, Globe Book Co., 1967), e mai mult decît un simplu cuvînt omagial, e o interpretare în linii generale a semnificației operei lui Robert Frost și, în special, un admirabil elogiu adus de un mare om politic, „el însuși autor al unei cărți de esuri biografice, Profiles in Courage, pentru care a primit, în 1957, Premiul Pulitzer, lucrare devenită un best-seller — poeziei și artei văzute din unghi etic.

Exact o lună de la rostirea discursului în memoria lui Robert Frost, la 26 noiembrie 1963, Organizația Națiunilor Unite aducea un ultim și solemn omagiu lui John F. Kennedy, asasinat, într-un mod neelucidat pe de-a-neregul încă, la Dallas.

Această zi (26 octombrie 1963 — n.e.), închinată memoriei lui Robert Frost, oferă un prilej pentru reflecție, apreciat deopotrivă de către oamenii politici ca și de ceilalți, și chiar de către poeți. Pentru că Robert Frost a fost una din figurile granițice ale timpului nostru, în America. El reprezintă în mod superlativ două lucruri: era un artist și un american. O națiune se revelă nu numai prin oamenii produși de ea dar și prin oamenii onorați de ea, celebrați de ea.

În America, în mod obișnuit, eroii tind să fie oameni ai unor mari realizări. Dar azi, acest colegiu și această țară onorează un om a cărui contribuție nu corespunde dimensiunii noastre, ci spiritului nostru; nu credințelor noastre politice, ci pătrunderii noastre; nu respectului nostru de sine, ci autocomprehensiunii noastre.

Cinstindu-l pe Robert Frost aducem, deci, un omagiu celor mai adînci surse ale puterii naționale. Această putere ia multe forme, dar cele mai evidente nu sînt totdeauna și cele mai semnificative.

Oamenii care creează puterea aduc o contribuție indispensabilă la marea națională, însă oamenii care interoghează puterea aduc o contribuție tot alit de necesară, îndeosebi atunci cînd această chestionare e dezinteresată, pentru că ei stabilesc dacă noi folosim puterea sau puterea ne folosește pe noi. Puterea noastră națională are importanță; dar spiritul care inspiră și controlează puterea noastră are o importanță la fel de mare.

Aceasta e semnificația specială a lui Robert Frost.

El a introdus un necrutător instinct față de realitatea privitoare la platitudinile și pietățile societății. Înțelesul tragediei umane l-a fortificat împotriva propriei decepții și consolări ușoare.

„Am fost — scria — unul care s-a obișnuit cu noaptea”. Și intrucît cunoștea miezul nopții la fel de bine ca și amiaza, deoarece înțelegea chinul tot așa de bine ca și triumful spiritului uman, el a dăruit epocii lui forța cu care se învinge disperarea.

De fapt el a păstrat o adîncă credință în spiritul omului. Și nu e o întîmplare faptul că Robert Frost a unit poezia și puterea, intrucît el vedea poezia ca o cale de salvare a puterii de ea însăși.

Cînd puterea îl împinge pe om la aroganță, poezia îi amintește limitele sale. Cînd puterea limitează aria de manifestare a omului, poezia îi amintește de bogăția și diversitatea existenței sale. Cînd puterea corupe, poezia pune ordine, pentru că arta stabilește adevărurile omenești fundamentale care trebuie să stea la baza de granit a judecării noastre. Artistul, însă, loial viziunii personale asupra realității devine ultimul campion al înțelepciunii individuale și al sensibilității împotriva unei societăți indiserete și a unui stat autoritar. Artistul mare este, așadar, o figură solitară. El este, așa cum spunea Frost, „certat cu lumea ca un îndrăgostit”. În urmărirea observațiilor lui asupra realității, el trebuie adesea să

navigheze împotriva curenților vremii sale. Acesta nu e un rol popular. Dacă Robert Frost a fost pretuit în timpul vieții sale, aceasta s-a întîmplat din cauză că mulți au preferat să ignore adevărurile sale mai întunecate. Totuși, retrospectiv, noi vedem cum fidelitatea artistului a întărit fibra vieții noastre naționale.

Dacă uneori marii noștri artiști au fost și cei mai critici la adresa societății, aceasta s-a întîmplat fiindcă sensibilitatea și interesul lor pentru dreptate, care trebuie să motiveze pe fiecare artist adevărat, i-au făcut conștienți de scăderile națiunii, dincolo de cel mai înalt potențial al acesteia.

Eu văd puține lucruri de o importanță mai mare pentru viitorul patriei și al civilizației noastre decît deplina recunoaștere a locului artistului. Dacă menirea artei este să hrănească rădăcinile culturii noastre, atunci societatea trebuie să-i acorde artistului libertatea de a-și urmări viziunea oriincotro l-ar conduce ea.

Nu trebuie să uităm niciodată că arta nu este o formă de propagandă, ci este o formă a adevărului. Și cum a remarcat odată domnul Mac Leish (profesor, autor de versuri și eseist — n. trad.) despre poeți, „nu există nimic mai rău pentru meseria noastră decît să fii la modă”.

Într-o societate liberă arta nu e o armă și nu aparține sferei polemicii și ideologiei. Artiștii nu sînt niște „ingineri ai sufletului”. Într-o societate democratică înalta datorie a scriitorului, compozitorului, pictorului este

să rămînă cinstit față de sine însuși. Slujind viziunii sale asupra adevărului, artistul își slujește cel mai bine națiunea. Și națiunea care disprețuiește misiunea artei amintește soarta omului în soldă al lui Robert Frost — soarta de a nu avea „nimic să privești înapoi cu mîndrie și nimic să privești înainte cu speranță”.

Eu privesc înainte spre un mare viitor pentru America — un viitor în care țara noastră va armoniza forța sa militară cu forța noastră morală, sănătatea cu înțelepciunea noastră, puterea sa cu felul nostru. Eu privesc înainte spre o Americă căreia nu-i va fi frică de grație și frumusețe, care va proteja puritatea mediului inconjurător natural, care va păstra cele mai vechi case și scuaruri din trecut și care va construi orașe frumoase și armonioase, pentru viitorul nostru.

Eu privesc înainte spre o Americă ce va răsplăti izbînzile în arte cum răsplătește realizările în afaceri sau în activitățile de stat.

Eu privesc înainte spre o Americă care va ridica continuu standardurile împlinirii artistice și care va lărgi constant posibilitățile culturale pentru toți cetățenii noștri.

Și privesc înainte spre o Americă care va impune respectul întregii lumi, nu numai pentru puterea, ci și pentru civilizația sa. Și aștept o lume sigură nu numai pentru democrație și demnitate, ci și pentru afirmarea personală.

Prezentare și traducere: Const. CALIN

PIERRE ASSOULINE

IOWA. O ZI LA UCENICII SCRITORII

● Universitatea din Iowa poate fi mîndră de atelierul ei de creație ● Rezervorul literaturii de mine, se zice. Pentru moment, se lucrează ● În program: poezie și seminar de ficțiune.

Vizitați Iowa, cîmpurile sale de porumb și atelierele sale de creație! Vorbă de duh? Aproape deloc. Căci grăunțele și cerneala sînt într-adevăr orgoliul acestui stat care furnizează țării a zecea parte din necesitățile sale alimentare și un număr apreciazabil de scriitori. Cînd debarcă pe aeroportul din Cedar Rapids, chiar în inima Vestului Mijlociu, vizitatorii veniți de pretutindeni sînt în general animați de motivații agricole sau literare. Rareori amîndouă în același timp.

„Mergeți la Iowa City? Văd...” Tînărul garajist a înțeles totul. Nu-i nevoie să-i faci un desen. Acest orașel de 50.000 de locuitori, altădată capitala statului, adăpostește universitatea și asta-i tot. „Am studiat și eu aici, spune el, aranjîndu-și ochelarii. Sînt poet. M-am format la atelier. Dar mi-a fost greu să trăiesc din scris. De aceea noaptea muncesc”. La intersecțiile micului oraș adormit, farurile scot în evidență nume de străzi cu consonanțe franceze: „La prairie street...”, „Vă mirați, spune Bill, totuși compatrioții de-ai dumneavoastră au emigrat în regiune la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Eu însumi mă numesc Bill Sênard. Sînt stră-strănepotul lui Jules Sênard, știți, avocatul lui Flaubert...” Vizitați Iowa, pe francezii ei de la capătul lumii, porumbul său fără asemănare și mai ales...

Iată-ne acolo. Mîndria acestei universități, care are în general o bună reputație, este departamentul de scriitură. Legendar și mic. Un campus ca toate celelalte, studenți cum se găsește pretutindeni, profi cu înfățișări de profi. Totuși, cînd te lași purtat de proprii pași, ești prins de o atmosferă, o ambianță, o lumină care imprimă

o marcă distinctă a universității. Foarte serioasă. Aici, se muncеște. Sau mai curînd, nu se face decît asta. „Bineînțeles! confirmă un student. Ați văzut acest orașel? Ce altceva ați vrea să facem?”

Un imobil scund și anonim. Sectorul de limbă engleză. Etajul IV. Acela al workshops (ateliere) of creative writing (scriere creativă). Sfîntul sfîntilor, rezervorul literaturii de mine. Putem intra? Am vrea să trăim o zi din viața atelierului... Pentru a arăta francezilor ce se petrece aici... Ei au îndoieli... Permiteți? Dificil, spectatorii nu sînt prea agreați aici. În sfîrșit, așezați-vă în fund aproape de calorifer, fiți discret, nu atargați atenția... Mulțumesc, domnule director.

Ora 9,30. Atelier de poezie. Profesorul este Jorie Graham, o poetă despre care se spune că ar fi una din cele mai dotate ale generației sale. Cu cîțiva ani mai în vîrstă decît elevii săi, ea are un suris, o lucire în privire, o energie blindă care vă face imediat să iubiți poezia. Ce farmec! Și-a făcut studiile la Sorbona dar refuză să spună un cuvînt în franceză. Ce talent! Studenții se așază în jurul ei, așezînd mesele în formă de cerc. Ei știu să citească texte dificile dar cu siguranță nu știu să citească ceasul, căci vor veni nepăsători unul cite unul în timpul primei jumătăți a cursului. Fumatul e interzis, scrie peste tot „mai bine de două ori decît o dată. Dar cum nu este interzis să se bea, să se mîncească și să se discute, nu se abțin de la acestea. Îndată ce Jorie Graham începe ședința cu adevărat, disciplina revine în mod natural. Sîntem între noi, dar nu sîntem pentru a glumi. „Cine vrea să înceapă? Tu...”

Nancy citește poemul ei. Dacă lectura publică este un exercițiu dificil, ea e încă și mai dificilă cînd trebuie să citești un text al cărui autor ești. Nancy suferă. Cînd vine ultima strofă — „Mi-am irosit viața...” — ea își înabușă un suspin. A terminat. Nici un zgomot în sală. Emoția este la cul-

me. Liniștea care începe să devină apăsătoare e sfîrșită de un „jeeee...” care n-are timp să se termine cu „Jesus!” căci, deja, Jorie Graham solicită comentariile și observațiile. Ei nu sînt deloc îngăduitori: „Acolo, n-ai fi scris așa...” „Prima parte sună fals, ai fi făcut mai bine să...” Unul din cei mai virulenți e somat să citească și el un text. Alege un sonet de Shakespeare. E și el pus pe banca acuzaților. Pentru dicție. Profesora dă tonul... „Culoarea emoțională în ton a fost corectă pînă la sfîrșitul primei părți. Pe urmă, tu ai declamat...” Cine urmează? Sînt o mulțime. Nu le este teamă să se arunce în apă. Acesta citește un foarte scurt poem intitulat „Pentru că nu sînt orb”. Cîteva minute de meditație, pe urmă începe asaltul. Firul de păr este despicat în patru, fiecare cuvînt este disecat, determinînd păreri critice care vor fi ele însele cînd criticate. Din cînd în cînd profesora intervine pentru a readuce dezbaterile pe drumul cel bun: „Vorbiți de orbire, dar v-ați gîndit că un asemenea cuvînt suscită sentimente distincte după cum este citit sau auzit?” Nu, nu s-a gîndit la acest lucru. Studentul este livid. „Și pe urmă acest «vă rog» din penultima strofă. Deplasat, nu?” Auditoriul întărește: „Absolut. Duce la confuzie”. Este lovitura de grație. De refăcut. Jorie Graham simte că se ezită. Ea face ordine, evocă aceste imagini vizuale percepute prin auz și-i ajută pe studenți să descopere alegoriile pe care nu îndrăzneau să le descopere în text. Este momentul să se treacă la punctul de rezistență: Ouă, un lung poem foarte dens, de Mark Levine. Discuția se poartă în jurul simbolisticii cifrei șase care revine fără încetare în text sub diferite forme. Jorie Graham încearcă să-i ajute. Le vine greu. „Aceasta poate fi o strategie...”, sugerează ea, cu prefăcută naivitate. De fiecare dată cînd un student o întrerupe, ea îl lasă să vorbească, îl încurajează din priviri. După mai mult de o

oră de luptă epuizantă care se va solda cu justificarea titlului: „Oul conține o parte din steaua galbenă, el se pretează mai bine la spiritul jumătății de duzină...” — asistența convine că leitmotivul cifrei șase privește cele șase milioane de evrei și că este vorba de un poem despre genocid. Sfîrșitul cursului sau mai degrabă al experienței.

Ora 12. La cafea, cînd nu se vorbește în timp ce se mîncecă, se citește. Aici, aceasta-i o regulă de aur. Cel care vrea să învețe să scrie trebuie mai întîi să învețe să citească. Toți trec prin asta, tineri și bătrîni, antici și moderni.

Ora 13,30. Seminarul de ficțiune al lui Meg Wolitzer. Și ea tînără. Meseria sa este scrisul. Mama ei a predat același lucru în această universitate. Sarcina nu este totuși ereditară. Toți studenții au în mînă un exemplar din „Goodbye Columbus” (Gallimard, 1962), prima carte a lui Philip Roth. Profesora consideră că este un mare roman. Mi-a spus-o înainte de începutul cursului dar ea nu și face cunoscută opinia studenților, pentru a nu-i influența. „Veți vedea, sînt sigură că le va place...” afirmă ea. În realitate, se întîmplă contrariul, dovadă a caracterului absolut imprezvizibil al acestor ateliere de creație. După ce profesora a citit cu voce tare mai multe pagini din carte, asistența participă la critica ce privește regula construcției, alegerea personajelor, caracterul autobiografic, tema recurentă din matriarhat... Criticile izbucnesc din toate părțile: „Este cartea cea mai puțin ambițioasă, cea mai puțin interesantă... Este o carte idioată... Autorul vorbește despre personaje secundare ca și cum ar fi vorba de prietenii săi personali... Eroare de debutant.”

Traducere de Emilia RUSU

Continuare în nr. viitor